

Het navolgende artikel werd geschreven als een van de uitgangspunten van een seminar over het vertalen van de Geschriften ^{*1}, georganiseerd door de Swedenborg Society en gehouden in Londen op 6 juli 1970.)

Het gehele artikel is beschikbaar in het tijdschrift *New Church Life* 1971 ^{*2}, dat kan worden geraadpleegd op www.heavenlydoctrines.org. Het Engelstalige verslag is een beetje ingekort door Richard Campbell en vertaald in het Nederlands door Guus Janssens.

Over het vertalen van de Geschriften

Om te beginnen ben ik (NR) erg blij ben dat deze gelegenheid geboden wordt aan vertegenwoordigers van de verschillende organisaties die geïnteresseerd zijn in het vertalen van Swedenborgs werken, om elkaar te ontmoeten en hun standpunten uit te wisselen. De mensen van de organisatie verdienen onze dank. Want de verschillende vertaal- en uitgeversorganisaties in de Nieuwe Kerk zouden niet met elkaar moeten concurreren, en ook zou de één niet de inspanningen van de ander moeten herhalen. Hun inspanningen, hun middelen en hun werk zouden eerder gericht moeten zijn op gezamenlijke projecten, op aanvullende projecten, maar nooit op concurrerende projecten.

Vertaling is geen doel op zich, maar een middel tot een doel. Wat voor doelstelling willen we met het vertalen van de Geschriften bereiken? Binnen het algemene doel om de Geschriften beschikbaar te maken voor het publiek in ieders volkstaal, zodat ze breder gelezen kunnen worden, zijn er drie mogelijke doelen te onderscheiden voor onze vertaling van de Schriften. We kunnen vertalen voor geleerden, zodat hun leerstellige studies vergemakkelijkt en nauwkeuriger gemaakt kunnen worden. We kunnen vertalen voor mensen van de Nieuwe Kerk, zodat hun algemene kennis en begrip van de leerstellingen aangevuld en verduidelijkt kan worden door bijzonderheden. En ten derde kunnen we vertalen voor een breed publiek, zodat degenen die buiten de Nieuwe Kerk staan of er net in gekomen zijn, iets van de leerstellingen van de Geschriften leren kennen en erdoor aangetrokken worden.

Dit zijn alle drie waardige doelstellingen. Maar ze verschillen van elkaar en geen enkele vertaling kan ze allemaal bereiken. Elk heeft zijn eigen specifieke basisvereisten.

De behoefte van geleerden is een zo exact mogelijke vertaling met een gestandaardiseerde weergave van woorden en zinnen, zodat zij, voor zover mogelijk, precies weten wat er in het Latijn gezegd werd, met zo min mogelijk inmenging van de ideeën van de vertaler over wat er bedoeld wordt.

De mensen van de Nieuwe Kerk hebben behoefte aan een doctrinair correcte vertaling in een zo leesbaar mogelijke stijl.

En een populaire vertaling moet de leidende principes en leerstellingen van de Geschriften in een korte, eenvoudige en duidelijke vorm in het huidige idioom presenteren.

Noch nu, noch in de nabije toekomst lijkt het me verstandig om te proberen alle drie de doelstellingen tegelijkertijd te bereiken. Zelfs wanneer alles gecombineerd wordt, zijn de leden van de Nieuwe Kerk en anderen die geïnteresseerd zijn in Swedenborgs Geschriften gering in aantal, zodat onze "markt" klein is, en ook zijn onze middelen beperkt. Daarom moeten we bepalen aan welke van de drie doelstellingen we prioriteit en de grootste zorg zullen geven.

De behoefte aan vertalingen voor gekwalificeerde Nieuw Kerk-geleerden lijkt me te verwaarlozen. Ten eerste zijn er niet veel echte geleerden - veel minder dan goed is voor de Kerk. Ten tweede zouden die geleerden zich op het Latijn moeten baseren in plaats van op vertalingen. En als het hen zou ontbreken aan de kennis van het Latijn om dit te doen, neem ik aan dat de ware geleerde de motivatie en het vermogen heeft om dat gebrek zonder al te veel moeite te overwinnen.

Vertalen voor een breed publiek heeft meer te maken met aanpassen en parafaseren dan met echt vertalen en is dus erg afhankelijk van menselijk begrip van wat de Geschriften onderwijzen.

Ik denk dat het op dit moment in ieder geval het beste is op andere manieren in de behoefte aan populaire aantrekkingskracht te voorzien - door boekjes met uittreksels en door gesprekken, lezingen en preken, artikelen, pamfletten, boeken, verhalen en toneelstukken door mensen van de Nieuwe Kerk.

Mijn eerste conclusie is dan ook dat ons hoofddoel en onze grootste zorg het vertalen voor mensen van de Nieuwe Kerk moet zijn - voor hen die op de een of andere manier kennis hebben gekregen van de basis- en onderscheidende leerstellingen van de Nieuwe Kerk, die deze hebben aanvaard en die hun begrip van de leerstellingen willen verbreden en verdiepen. Voor hen moet, zoals gezegd, de vertaling van de Geschriften doctrinair correct en zo leesbaar mogelijk zijn.

Wat de leesbaarheid betreft, wil ik graag citeren uit mijn recensie in *New Church Life* over de vertaling van *Divine Providence / Goddelijke Voorzienigheid* door William F. Wunsch uit 1961: "De meeste, zo niet alle, Engelse vertalingen van de Geschriften die tegenwoordig algemeen gebruikt worden, werden gemaakt door geleerden van vroegere generaties en houden zich nauw aan de Latijnse zinsbouw en zinsstructuur. Hoewel dit de lezer in staat stelt zich een vrij nauwkeurig idee te vormen van wat er

in het Latijn gezegd wordt, en hoe het gezegd wordt, zorgt het zeker niet voor goed betekenisvol Engels. Dit maakte weinig uit toen Latijn het onderwijs domineerde en een duidelijke invloed had op literaire stijlen. Het lezerspubliek voelde zich toen prima thuis in het Engels in Latijnse stijl. Maar dat is nu niet meer het geval. Sinds enige tijd worden de klassieke talen steeds minder onderwezen, tot aan het punt dat Latijn over het algemeen wordt beschouwd als een bijkomstigheid, of zelfs als overbodig. De Latijnse geleerde is een nogal eenzame *rara avis* (een zeldzame vogel) geworden!

De Engelse grammatica en literaire stijlen zijn niet langer beïnvloed door het Latijn en lijken er helemaal niet meer op. Zonder kennis van Latijn, of met slechts een korte kennismaking in een inleidende cursus, is verreweg het grootste deel van het lezerspubliek slecht uitgerust om om te gaan met de pedante omslachtigheid van het Engels in Latijnse stijl. Het vindt die stijl onhandig, repetitief, afstotend en moeilijk te begrijpen. De Nieuwe Kerk van vandaag heeft dus grote behoefte aan nieuwe vertalingen van de Geschriften in een goede moderne Engelse literaire stijl en idioom." *3 En dat zal ook gelden voor vertalingen in andere hedendaagse talen.

In een levende taal zijn literaire stijl en idioom niet statisch. Ze veranderen geleidelijk met het verstrijken van de jaren, zodat wat in het ene tijdperk goede en zinvolle uitdrukkingen van gedachten zijn, dat in volgende tijdperken steeds minder worden, en uiteindelijk worden ze archaisch en niet langer bruikbaar. Zelfs als we erin zouden slagen om vertalingen te maken in de beste, goed leesbare literaire stijl en uiterlijk van vandaag, zullen ze over twee of drie generaties ouderwets, onhandig en moeilijk leesbaar blijken.

Mijn tweede conclusie is dus dat de noodzaak om de Geschriften te vertalen voor mensen van de Nieuwe Kerk een voortdurende noodzaak is. We moeten niet de illusie hebben om de Geschriften voor eens en altijd te vertalen. We moeten onze inspanningen steeds weer concentreren om te vertalen op de best mogelijke manier voor het heden en de onmiddellijke toekomst.

Er zijn een aantal dingen die gedaan kunnen worden om onze vertalingen van de Geschriften iets dichter bij aanvaardbare moderne normen van leesbaarheid te laten komen. Er zijn echter ook een aantal dingen die we niet kunnen doen. Wat we niet kunnen doen, is de Geschriften aan hun 18e-eeuwse achtergrond onttrekken, net zo min als we het Oude Testament aan zijn Joodse context en achtergrond kunnen onttrekken. De Geschriften werden geschreven tegen de achtergrond van een bepaalde cultuur en tijd in de geschiedenis, die een onuitwisbaar stempel drukt, hoe we ze ook vertalen. Daarom zullen de Geschriften altijd een gedateerde bijmaak hebben.

Een tweede ding is dat de Geschriften, zoals sommigen ze vaak noemen, een rationele openbaring zijn; dat wil zeggen, ze presenteren waarheden voor het rationele begripsvermogen van de mens. Dit gaat vaak volgens de opeenvolging van logica, beginnend met een hypothese en stapsgewijs redenerend totdat een conclusie kan worden bereikt. In dit proces is er een zekere mate van herhaling, die vaak overbodig lijkt, maar die toch noodzakelijk is voor het juiste begrip van alles wat bij elke stap betrokken is, en in relatie staat met de dingen in de voorgaande stappen. We kunnen de redenerende stijl van de Geschriften niet afschaffen, noch de herhaling die erbij hoort.

Een derde conclusie is dus dat de Geschriften nooit gemakkelijk leesbaar zullen zijn.

We zullen van de lezers moeten verwachten dat ze zichzelf discipline bijbrengen totdat ze aan de kenmerkende taal en stijl van de Geschriften gewend zijn.

Tot de dingen die het vaakst worden gesuggereerd om de leesbaarheid te vergroten, en die tot op zekere hoogte zijn uitgeprobeerd, behoren het splitsen van de lange, complexe Latijnse zinnen in meerdere kortere zinnen. Het waar mogelijk omvormen van de passieve zinnen en bijzinnen in het Latijn tot actieve zinnen, en het opbreken van de lange, stevige paragrafen in meerdere kortere.

Dit laatste is misschien relatief eenvoudig te doen; ik heb het echter nog niet geprobeerd, dus ik weet het niet zeker. Ik merk op dat de Harleys in hun nieuwe vertaling van *Divine Love and Wisdom* een poging hebben gedaan om dit te doen, met goed resultaat, bijvoorbeeld in de nrs. 65 en 70. Misschien zouden de resultaten nog beter zijn geweest als er meer leiding was geweest tussen de subparagrafen - maar dit is een kwestie van publicatie, niet van vertaling. De eerste twee suggesties zijn gemakkelijker gezegd dan gedaan. Een van de moeilijkheden die we tegenkomen, zowel bij het opdelen van een Latijnse zin in kortere zinnen als bij het gebruik van een actieve werkwoordsvorm in plaats van de passieve van het Latijn, is de veelvuldige noodzaak om een onderwerp (subject) aan te geven als uit het Latijn niet duidelijk is wat het onderwerp zou moeten zijn.

Bovendien neigen kortere actieve zinnen in de vertaling vaak naar vaste besliste uitspraken, die de boventonen van betekenis en de variëteit aan mogelijke interpretaties uitsluiten, die in de langere passieve Latijnse zin wel aanwezig zijn.

Ook hier citeer ik uit mijn recensie: "Het zoveel mogelijk vermijden van herhalingen is een stelregel voor leesbaarheid. . . . Het is zeker zo dat Latijnse woorden en zinnen verschillende betekenissen en connotaties hebben wanneer ze op verschillende manieren en in verschillende verbanden gebruikt worden. Het is zeker ook zo dat het vertalen van een Latijns woord of uitdrukking op verschillende manieren, omwille van de afwisseling, vaak

meer goed dan kwaad doet; zo niet, dan is het van weinig belang. Maar het gebeurt ook dat soms juist de manier waarop een woord of zin vertaald wordt belangrijk is, en dat variaties omwille van de variatie eerder verdoezelen dan verhelderen wat bedoeld werd.

Dit moet vermeden worden, vooral bij het vertalen van de Geschriften die de tweede komst van de Heer belijden." ^{*/4}

Kortom, zoals bekend moet de vertaler bij het vertalen veel beslissingen nemen. Hij moet bepalen wat de auteur van het origineel bedoelde en hij moet beslissen hoe hij de woorden en zinnen het beste kan weergeven om die betekenis in de vertaling naar voren te brengen.

Een vertaling is noodzakelijkerwijs niet meer dan de interpretatie van de vertaler van wat er in de oorspronkelijke tekst bedoeld werd. Maar het moet een eerlijke interpretatie zijn. De vertaler moet zo goed mogelijk vermijden zijn eigen ideeën te vervangen door wat de auteur van het origineel bedoelde. Dit kan hij alleen doen als hij niet alleen de talen waarmee hij te maken heeft grondig kent, maar ook het onderwerp dat hij vertaalt en de manier van denken van de auteur.

Dit brengt ons tot een vierde conclusie, namelijk dat voor een doctrinair verantwoorde vertaling van de Geschriften, de vertaler goed thuis moet zijn in het Latijn, en dat hij ook een uitgebreide kennis en begrip moet hebben van wat de Geschriften onderwijzen. Sterker nog, hij moet een zekere mate van verlichting in deze dingen hebben.

Met het oog op wat de Geschriften leren over de verlichting van de geestelijkheid, moet een vertaler van de Geschriften naar mijn mening niemand anders zijn dan een goed opgeleide en ervaren predikant van de Nieuwe Kerk, die ook een opleiding en ervaring in het Latijn heeft. ^{*/5}

Dit beperkt ons arsenaal aan potentiële vertalers aanzienlijk, vooral in een kerk met een tekort aan geestelijken en in een tijdperk waar interesse in het Latijn niet in de mode is. Zeker in de Algemene Kerk zijn er maar weinig predikanten met een Latijnse graad of anderen die bekwaam zijn in het Latijn, en ze zijn allemaal volop bezig met pastorale en educatieve bezigheden.

Onze behoefte is om het aantal predikanten in de Nieuwe Kerk te vergroten die zowel in het Latijn als in de leer goed onderlegd zijn, om het mogelijk te maken dat sommigen een zo lichte belasting hebben dat ze het vertalen onder hun activiteiten kunnen opnemen, of dat een van hen een sabbatical neemt om zich aan het vertalen te wijden. Dit is een duidelijke behoefte. Er zal niet makkelijk of snel in worden voorzien. En er zal zeker niet aan worden voldaan als op scholen minimaal Latijn wordt onderwezen, of als de studie van Latijn wordt overgelaten aan individueel initiatief.

Het is in de eerste plaats nodig, om een klimaat van kennis van en interesse in Latijn te bevorderen; in het

bijzonder het Latijn van Swedenborg, in de Nieuwe Kerk in het algemeen, maar vooral onder haar jongeren, zodat sommigen met aanleg gestimuleerd kunnen worden om al een eind op weg te zijn om Latijnse geleerden te worden nog voordat ze de roeping tot het ambt voelen. Het verheugt me te kunnen zeggen dat een stap in deze richting gezet werd aan de Academie van de Nieuwe Kerk op het niveau van de middelbare school, waar naast de verplichte eerstejaarscursus Latijn en de gebruikelijke keuzecursus van het tweede jaar, nu ook cursussen van het derde en vierde jaar aangeboden worden aan leerlingen met een grotere vaardigheid. We hopen dat het aanbod aan cursussen Latijn op universitair niveau ook zal toenemen en aantrekkelijk zal worden gemaakt voor bekwaame studenten. Om dit mogelijk te maken, zal er extra gekwalificeerd personeel gevonden of gevormd moeten worden.

En ik beschouw het als een van mijn belangrijkste verantwoordelijkheden als voorzitter van de Algemene Kerk Vertaal Commissie om de Academie aan te moedigen om haar afdeling Klassieke Talen uit te breiden, om het benodigde klimaat van meer interesse en studenten voor Swedenborgs Latijn te bevorderen.

We zouden samen de veelbelovende jonge mensen in de Nieuwe Kerk kunnen zoeken en hen beurzen, studiebeurzen of toelagen - hoe je het ook wilt noemen - aanbieden om hen aan te moedigen Latijn te studeren of zich te bekwamen in het Latijn na het voltooien van de theologische school.

Tot slot wil ik nog zeggen dat met het oog op de toekomstige behoeften van de Kerk op het gebied van vertaling en wetenschap, de Vertaalcommissie van de Algemene Kerk momenteel de haalbaarheid onderzoekt van de ontwikkeling van een geautomatiseerde index van de Geschriften en uiteindelijk van de filosofische werken van Swedenborg. Op het moment van dit schrijven bevindt het project zich nog in een pril stadium. Onze commissie is het erover eens dat zo'n geautomatiseerde index van de Latijnse tekst van enorme en blijvende waarde zou zijn voor de Kerk, en heeft een subcommissie van twee latinisten en twee computerdeskundigen aangesteld om het voorstel verder in detail te onderzoeken en oplossingen te zoeken voor de problemen die erbij komen kijken. Veel van de problemen zullen zich pas voordoen nadat een computer in gebruik is voor onze doeleinden. De eerste inspanningen zijn daarom gericht op het opzetten van een klein proefproject. Dit zal ons een realistische basis geven om de waarde van het automatiseren van de Geschriften te evalueren met de apparatuur die nu beschikbaar is, en de ervaring die nodig is om efficiënte technieken te ontwikkelen. Een deel of het geheel van het eerste deel van de *Arcana Coelestia* is geselecteerd voor dit proefproject.

Maar eerst moeten we zoveel mogelijk profiteren van de ervaring van anderen die computers hebben gebruikt bij vertaalwerk. Alle hulp of informatie in dit verband wordt zeer op prijs gesteld. Ten slotte hebben we contact opgenomen met een conceptueel indexeringsbedrijf wiens methoden en systemen mogelijk kunnen worden aangepast om onze doelen te bereiken.

Er heeft een eerste briefwisseling plaatsgevonden en op dit moment wordt een tweede brief opgesteld om de mogelijkheden van het bedrijf om aan onze behoeften te voldoen verder te onderzoeken. Als het antwoord veelbelovend blijft, is persoonlijk contact met het bedrijf op zijn plaats. Als de hele onderneming van de grond komt, zal het een enorme onderneming worden, die veel werk en aanzienlijke kosten met zich meebrengt. Misschien is het iets dat alle geïnteresseerden in het vertalen van de Geschriften samen vooruit kunnen helpen.

voetnoten

- */1 Onder Geschriften wordt verstaan de theologische werken van Emanuel Swedenborg.
- */2 *New Church Life* is een tijdschrift dat wordt uitgegeven door de *General Church* in Amerika.
- */3 *New Church Life*, Juni 1962, blz. 288.
- */4 Ibid. p. 289.
- */5 Ware Christelijke Religie 146, 155. ▼

Aan het tijdschrift *New Church Life* wordt in dit artikel meermaals gerefereerd. De eerste editie verscheen in 1800, 28 jaar na Swedenborgs dood. Momenteel loopt Jaargang 224 !

NEW CHURCH *Life*

A bimonthly magazine devoted to the teachings revealed through Emanuel Swedenborg, as they apply to life.
MAY/JUNE 2022

What is the New Church?

The New Church is represented in the Alpha-Omega garden at the Bryn Athyn Cathedral: "I am Alpha and Omega, the beginning and the end, saith the Lord." The Rev. Mark Pendleton explains the value of the New Church for a world in need. (Page 35)

Aansluitend op voorgaand artikel volgen hier twee nummers uit **Ware Christelijke Religie** (n.146 en 155)

WCR 146. III.

Deze Goddelijke Kracht en Werking, die verstaan wordt onder de zending van de Heilige Geest, is bij de geestelijken in het bijzonder de verlichting en de onderwijzing. De in het vorige artikel opgesomde werkingen van de Heer: de hervorming, de wederverwekking, de vernieuwing, de levendmaking, de heiliging, de reiniging, de vergeving van de zonden, en tenslotte de zaligmaking, vloeien zowel bij de geestelijken als bij de leken uit de Heer in, en worden opgenomen door hen, die in de Heer zijn, en in wie de Heer is:

'Wie Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem'; 'Te dien dage zult gij weten, dat Ik in Mijn Vader ben en gij in Mij en Ik in u';

En elders: *'Evenals de rank geen vrucht kan dragen uit zichzelf, als zij niet aan de wijnstok blijft, zo ook gij niet, indien gij in Mij niet blijft. Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken. Wie in Mij blijft, gelijk Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen'*, (Johannes 6:56; 14:20; 15:4-5).

Dat de verlichting en de onderwijzing echter in het bijzonder bij de geestelijken is, komt omdat deze tot hun ambt behoren, en de inwijding in de geestelijke bediening deze met zich meebrengt; en zij geloven ook, dat zij, wanneer zij met ijver preken, ged'inspireerd worden, zoals de discipelen van de Heer, in wie de Heer blies en zei: *'Ontvangt de Heilige Geest'*, (Johannes 20:22; Marcus 13:11). Sommigen betuigen zelfs, dat zij de invloed gevoeld hebben. Maar laten zij zich wel daarvoor wachten, zich te overreden, dat de ijver, waardoor velen onder het prediken worden aangegrepen, de Goddelijke werking in hun harten is; want een dergelijke, zelfs nog vuriger ijver bestaat bij dweepers, als ook bij hen die in de uiterste valsheden van de leer zijn, ja zelfs bij hen, die het Woord geringschatten en de natuur als God vereren, en het geloof en de naastenliefde als in een zak achter de rug werpen, en wanneer zij prediken en leren, van voren een soort herkauwersmaag ophangen, waaruit zij dergelijke dingen te voorschijn halen en uitstorten, waarvan zij weten, dat zij de toehoorders tot voedsel dienen.

Want de ijver is op zichzelf beschouwd een verhitting van de natuurlijke mens. Wanneer daarin van binnen de liefde van het ware is, dan is zij als het heilig vuur dat in de apostelen vloeide, waarover in hun 'Handelingen':

'Van hen werden gezien verdeelde tongen, als van vuur, en het was op eenieder van hen; vandaar werden zij allen vervuld met de Heilige Geest', (Handelingen 2:3-4).

Maar wanneer van binnen in deze ijver of in deze verhitting de liefde van het valse verborgen is, zo is het als in hout opgesloten vuur, dat uitslaat en het huis in brand steekt. Degenen, die de heiligheid van het Woord en de Goddelijkheid van de Heer loochenen, neemt, verzoek ik u, uw zak van de rug en open die, wat u in vrijheid thuis kunt doen, en u zult zien. Ik weet dat zij, die onder Lucifer bij Jesaja worden verstaan, welke die uit Babel zijn, wanneer zij de tempel binnengaan, en nog meer, wanneer zij op de kansel klimmen, bovenal zij die zich leden van 'het Gezelschap van Jezus' noemen, door een ijver worden meegesleept, die velen aan de helse liefde ontlenen, en vandaar heftiger roepen en uit de borst dieper zuchten halen dan zij, die in de ijver uit de hemelse liefde zijn. Dat er bij de geestelijken nog twee andere geestelijke werkingen zijn, zie men verder in nr. 155.

WCR 155. Eerder, in het derde artikel, werd aangetoond dat deze Goddelijke kracht, welke wordt verstaan onder de werking van de Heilige Geest, bij de geestelijken in het bijzonder de verlichting en de onderwijzing is, maar aan deze twee voegen zich nog twee tussenliggende werkingen toe, namelijk de innerlijke gewaarwording en de ordening. Daarom zijn er vier dingen die bij de geestelijken in orde op elkaar volgen: de verlichting, de innerlijke gewaarwording, de ordening en de onderwijzing. De verlichting is uit de Heer, en de innerlijke gewaarwording is in de mens, overeenkomstig de staat van zijn gemoed dat door leerstellige dingen is gevormd. Wanneer die leerstellige dingen waarheden zijn, wordt de innerlijke gewaarwording helder uit het licht dat verlicht;

zijn het daarentegen valsheden, dan wordt zij duister, hoewel zij als helder kan verschijnen vanuit de bevestigingen, maar dit komt voort uit een dwaallicht, dat voor de louter natuurlijke blik van gelijke helderheid is. De ordening komt echter voort uit de aandoening van de liefde van de wil; de verlustiging van deze liefde ordent. Als het de verlustiging van het boze en van het daaruit voortvloeiende valse is, dan verwekt dit een ijver, die van buiten bars, ruw, gloeiend en vuurspugend is, en van binnen toorn, razernij en onbarmhartigheid. Is zij echter de verlustiging van het goede en van het daaruit voortvloeiende ware, dan is de ijver van buiten licht, glad, klinkend en brandend, en van binnen naastenliefde, genade en barmhartigheid. De onderwijzing volgt echter als werking hier vanuit, als oorzaken. Zo verandert de verlichting, die uit de Heer is, zich in verschillende soorten van licht en in verschillende soorten van warmte bij ieder overeenkomstig de staat van zijn gemoed.

M A N N A – korte citaten uit Swedenborgs werken.

Manna is het geestelijk goede dat aanhoudend door de Heer wordt gegeven zonder enige zorg of moeite onzerzijds. Hemelse Verborgenheden 8395

Wat slecht is en tegelijkertijd vals, is niets. Met niets zijn wordt bedoeld dat het geen kracht en geen geestelijk leven heeft. Goddelijke Voorzienigheid 19

Liefde kan niet rusten tenzij ze iets doet; want liefde is juist de activiteit van het leven; evenmin kan wijsheid bestaan en blijven bestaan, behalve wanneer ze iets doet uit liefde en met liefde; en nut doen is handelen; daarom definiëren we het nut om goed te doen vanuit liefde door middel van wijsheid; het nut is het goede zelf. Echtelijke Liefde 183

Wanneer we in liefde en geloof leven, hebben we elke dag spijt over onze fouten. We denken dan aan onze slechte gewoonten, geven die toe, vermijden dan om volgens die te handelen en vragen de Heer om steun. Nieuwe Jeruzalem en haar Hemelse Leer 163

Dat er een Drie-eenheid in één God is, kan worden gedacht en begrepen, aangezien het kan worden ingezien dat er ziel, lichaam en een voortgang van leven daaruit zijn, in engelen en in de mens. Goddelijke Voorzienigheid 123

Het binnenste (*intimum*) van het goede is de liefde voor de Heer en de liefde voor de naaste, maar het binnenste van het kwade is de liefde voor zichzelf en de liefde voor de wereld. Hemelse Verborgenheden 7542